

Dr hab. Zofia Kolbuszewska, Prof. UWr
Instytut Filologii Angielskiej
Uniwersytet Wrocławski

Recenzja
dorobku habilitacyjnego dr Halszki Lelęć:
naukowego, dydaktycznego, organizacyjnego i popularyzatorskiego

Dr Halszka Lelęć przedstawiła do oceny dorobek habilitacyjny, na który składają się (zgodnie z art. 219 ust. 1. pkt 2b Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce): 1) dwa główne osiągnięcia naukowe w postaci dwóch cykli tekstów – a) *(Nie)zwykłość codzienności a motywy archipelagiczne w twórczości George’a Mackaya Browna* (14 tekstów); b) *Tradycja a innowacja – sposoby redynamizacji konwencji w narracjach literackich* (10 tekstów); 2) monografia pt. *H.G. Wells: The Literary Traveller in His Fantastic Short Story Machine* opublikowana w 2016 r. w wydawnictwie Peter Lang, Frankfurt am Main oraz 8 tekstów opublikowanych po otrzymaniu stopnia doktora, nie ujętych w cyklach a) i b); 3) obszerny, bardzo dobrze skomponowany autoreferat świadczący o umiejętności oceny własnego rozwoju jako naukownicy, dydaktyczki i uczestniczki społeczności akademickiej w uczelni macierzystej oraz na forum międzynarodowym, jak również aktywnej i zaangażowanej popularyzatorki nauki, działającej na rzecz zapewnienia dobrostanu przez literaturę i kulturę.

I. Dorobek naukowy: ocena głównych osiągnięć naukowych:

- 1) a) Cykl 14 tekstów pt. *(Nie)zwykłość codzienności a motywy archipelagiczne w twórczości George’a Mackaya Browna*.

Jako pierwsze główne osiągnięcie naukowe, dr Halszka Lelęć przedłożyła cykl czternastu artykułów poświęconych twórczości szkockiego poety, George'a Mackaya Browna, wybitnego przedstawiciela drugiej generacji poetów szkockiego renesansu, w zasadzie (poza wymienionymi przez habilitantkę wyjątkami), nie znanego badaczom w Polsce. Publikacje dr Lelęć wypełniają tę lukę w badaniach nad historią literatury szkockiej zarówno w Polsce jak i w międzynarodowych studiach nad literaturą i kulturą szkocką. Innowacyjny cykl tekstów poświęconych odkrywaniu wymowy twórczości Browna przybliży szerszej publiczności w Polsce i zagranicą oryginalnego szkockiego artystę i dyskutuje konteksty jego utworów.

Habilitantka realizuje ten cel w publikacjach krajowych i zagranicznych. Z zamieszczonych w tym cyklu tekstów, 6 to rozdziały w tomach zbiorowych opublikowanych w polskich wydawnictwach naukowych, 1 jest rozdziałem w monografii wieloautorskiej opublikowanej w Niemczech w wydawnictwie Peter Lang, 5 to artykuły opublikowane w renomowanych polskich czasopismach naukowych lub społeczno-kulturalnych, 1 to artykuł opublikowany w polskim naukowym czasopiśmie online, 1 artykuł został opublikowany w zagranicznym niezależnym czasopiśmie akademickim *Short Fiction in Theory and Practice*.

W cyklu tekstów zatytułowanym *(Nie)zwykłość codzienności a motywy archipelagiczne w twórczości George'a Mackaya Browna* habilitantka skrupulatnie zgłębia literacki kształt hybrydowej orkadyskiej tożsamości pisarza, która wykracza poza szkockość z powodu peryferyjnego geopolitycznego statusu Orkadów. Katolickość Browna prowadzi z kolei do innego zderzenia: dawania wyrazu obecności transcendencji w codzienności lokalnego krajobrazu, obcego mentalności ukształtowanej przez Protestantyzm.

Staranne i przemyślane uporządkowanie tekstów zebranych w tym cyklu w pewien sposób powtarza strategię narracyjną i aksjologiczną semantykę rozpoznaną przez dr Lelę w kolejnych omawianych utworach. Analiza budowania przez Browna wielowymiarowości ekopoetyckiego przedstawienia zarówno geograficznie ułożonego, jak i metaforycznego archipelagu Orkadów zaczyna się od dyskusji rzeczywistości mimetycznej lub kwazi-mimetycznej. Następnie, poprzez analizę refleksji autorskiej szkockiego pisarza nad krajobrazem i świadomością jego peryferyjności, jak również uwypuklenie i bogactwo zmysłowych podniet lub ich całkowita minimalizacja, wyłaniających się z przedstawień krajobrazu i osadzonych w nim postaci, habilitantka dociera do ukrytych metafizycznych walorów przedstawionej rzeczywistości. Lecz przedstawienie dwoistości świata opowieści, gdzie to, co codzienne i transcendentne wzajemnie się przenika, prowadzi do odsłonięcia jego dysharmonii i wewnętrznych sprzeczności, przyczyniając się, jednakże, do dynamizacji przedstawień i narracji. Jednocześnie, ta dynamizacja oparta na hybrydycznym zderzeniu skrajności lub przeciwieństw, pozwala na wyłonienie się nowej, niejasnej i wielokształtnej przestrzeni pomiędzy o ambiwalentnym statusie aksjologicznym, odpowiadającej hybrydowości geopolitycznego statusu Orkadów i orkadyjskiej tożsamości.

b) Cykl 10 tekstów pt. *Tradycja a innowacja – sposoby redynamizacji konwencji w narracjach literackich*.

Jako drugie osiągnięcie naukowe habilitantka wskazała cykl dziesięciu artykułów rozważających problematykę ożywienia skonwencjonalizowanych gatunkowo narracji literackich. Odnosząc się do korzeni literatury science fiction, dr Lelę przywołuje gatunek romansu naukowego, którego przykładem jest opublikowana w 1895 r. powieść Herberta Georga Wellsa pt. *The Time Machine* (*Wehikuł czasu*, pierwsze polskie wydanie 1899 zatytułowano *Podróż w czasie*). W tytule swojej monografii – *H. G. Wells: The Literary* str. 3

Traveller in His Fantastic Short Story Machine – oraz w artykule pt. „‘Do you read fables? Modern ones?’ Fable and Fairy-tale Strategies in the Early Scientific Romances of H.G. Wells”, mówiąc o wehikule jako obiekcie magicznym, łączącym niekongruentne rzeczywistości i czasoprzestrzenie, autorka sugeruje to co zauważył już Adam Roberts, że wehikuł czasu jest nie tylko instrumentem, obiektem w rzeczywistości przedstawionej, lecz funkcjonuje również jako wewnątrztekstowy model (*mise-en-abime*) samego gatunku science fiction, i jako taki demonstruje konwergencję rozwoju technologii i ewolucji strategii literackich. Temat innowacyjnej transformacji narracji, jej zdynamizowanie przez hybrydującą kontaminację na różnych poziomach struktury literackiego tekstu, zajmuje uwagę habilitantki w tym drugim cyklu artykułów. Jej analizy demonstruje taką konwergencję światopoglądu naukowego i wizji świata wyłaniających się z tradycyjnie wyróżnianych gatunków literackich, wskutek czego, zachwiana zostaje w procesie kontaminacji zarówno pewność naukowego poglądu na świat jak i reguły konstrukcji rzeczywistości charakterystyczne dla tych składowych gatunków.

W przedłożonych tekstach dr Lelen bada tę kontaminację, czy też hybrydyzację, i jej konsekwencje, analizując różne poziomy wybranych tekstów literackich w celu określenia zastosowanych przez pisarza konkretnych strategii dynamizacji narracji. Artykuły dotyczące twórczość H.G. Wellsa stanowią swojego rodzaju pomost między rozważaniami na temat literackich tekstów epoki wiktoriańskiej (Dickens) a modernizmem awangardy (Franciszka i Stefan Themersonowie), artystyczną refleksją filozofa nad wychowaniem obywatela, wyrażoną w formie książeczki dla dzieci (Bertrand Russell) i marksistowską perspektywą twórczości Johna Bergera. Uzupełnienie pozycji dyskutujących twórczość Wellsa artykułami dotyczącymi autorów takich jak Themersonowie lub Bertrand Russell czy John Berger rozszerza perspektywę czasową zabiegów dynamizujących narrację, potwierdza

str. 4

komparatystyczne kompetencje habilitantki i podkreśla fascynację dr Lelen przestrzeniami „pomiędzy” wyłaniającymi się ze zderzeń przeciwstawnych pojęć, konwencji, światopoglądów, oraz mediów (Themersonowie, Russell i Berger zafascynowani byli interakcjami słowa i obrazu). Teksty poświęcone Themersonom, Russellowi i Bergerowi oraz dynamizującej transformacji narracji właściwie ratują drugi cykl artykułów, ponieważ zagadnienia analizowane w większości z zawartych w nim tekstów, poświęconych opowiadaniom Wellsa, zostały opracowane wcześniej w monografii autorstwa dr Lelen pt. *H. G. Wells: The Literary Traveller in His Fantastic Short Story Machine*. Uważam jednak, że chronologiczne i intermedialne poszerzenie badawczego horyzontu w tym cyklu, oraz zestawienie artykułów dotyczących gatunkowej i medialnej „kontaminacji” w utworach artystów rejestrujących w swojej twórczości kryzysy kulturowe na przestrzeni XX w., pozwala na nowe spojrzenie na strategię dynamizacji narracji w literaturze brytyjskiej. Taka konstelacja tekstów rzuca nowe światło na materiał opracowany przez habilitantkę uprzednio, w monografii i stanowi uzasadnienie zamieszczenia artykułów dyskutujących ten materiał w cyklu stanowiącym drugie najważniejsze osiągnięcie naukowe.

2) Dr Lelen przedłożyła również monografię i teksty opublikowane po uzyskaniu przez nią stopnia doktora, lecz nie ujęte w dwu cyklach przedłożonych jako główne osiągnięcia naukowe. Rozważania zawarte w poszczególnych rozdziałach w monografii pt. *H. G. Wells: The Literary Traveller in His Fantastic Short Story Machine* w dużym stopniu pokrywają się z analizami przedstawionymi w artykułach dotyczących twórczości H.G. Wellsa zamieszczonych w cyklu pt. *Tradycja a innowacja – sposoby redynamizacji konwencji w narracjach literackich* (lecz, jak zauważam w poprzednim punkcie, ten zabieg habilitantki znajduje uzasadnienie).

Po uzyskaniu stopnia doktora, habilitantka zredagowała również monografię wieloautorską pt. *Sanctity as a Story: Narrative (In)variants of the Saint*, opublikowaną w 2020 r. w wydawnictwie Peter Lang, Berlin, oraz współredagowała dwa tomy wieloautorskie i w 2022 r. numer tematyczny czasopisma naukowego *Media, Biznes, Kultura* 2(13), pt. *Narracja w reklamie / Narrative in Advertising*. Wprowadzenia do tomów i umieszczone w nich artykuły świadczą o wielostronności zainteresowań badawczych habilitantki i demonstrują jej wrażliwość etyczną, której jednocześnie towarzyszy zrozumienie funkcjonowania narracji w przestrzeni współczesnego rynku, którą Mark Fisher nazwał przestrzenią realizmu kapitalistycznego.

.

W swoich artykułach i rozdziałach w tomach wieloautorskich oraz w opublikowanej monografii dr Leleń demonstruje staranność i gruntowność analiz wybranych utworów, jak również umiejętność osadzenia ich na szerokim tle porównawczym. Habilitantka prezentuje interdyscyplinarne podejście do badanego materiału, z wyraźnym nachyleniem formalistyczno strukturalistycznym, gdzie ważną rolę odgrywa aksjologiczne odczytanie środków i strategii literackich kształtujących struktury dzieła literackiego. W swoich badaniach dr Leleń posługuje się narzędziami wypracowanymi w obszarze historii literatury brytyjskiej i szkockiej XIX w., komparatystyki literackiej, badań nad literaturą science fiction, badań nad literaturą fantastyczną, kognitywistyki literackiej i antropologii literackiej, jak również literatury dziecięcej. Podkreślić należy, że habilitantka kontynuuje metodologiczną refleksję profesora Andrzeja Zgorzelskiego, zarazem ją wzbogacając. Dr Leleń dyskutuje w swoich tekstach innowacyjne, dynamizujące narrację hybrydyzacje motywów, struktury postaci i gatunków literackich w utworach brytyjskich autorów aktywnych na przełomie dziewiętnastego i dwudziestego wieku, w pierwszej połowie tego stulecia i przy jego końcu.

Habilitationka sytuuje swoje rozważania w kontekście społecznych kryzysów i technologicznych transformacji zachodzących w zachodniej kulturze i kulturze imperium brytyjskiego w tym okresie. Innym ważnym kontekstem rozważań dr Leleń jest geopoetyczne przeciwstawienie cywilizacyjnego centrum kulturowym peryferiom, co uwidocznione jest w jej analizie utworów szkockiego poety George’a Mackaya Browna. Kulturowe kontrasty i kryzysy stanowią również kontekst wniosków, do których prowadzą dokonane przez dr Leleń analizy formalnych zabiegów stosowanych przez późno-wiktoriańskiego prekursora science fiction, przedstawicieli modernistycznej awangardy lat 20., 30. i 40., uznanego brytyjskiego filozofa oraz krytyka i artystę w latach 90. dwudziestego wieku. Zabiegi te skutkowały narracyjną innowacją (min. wynikającą z awangardowej, transmodalnej tekstualno-wizualnej hybrydyzacji narracji w książeczkach dla dzieci autorstwa małżeństwa awangardowych artystów polskiego pochodzenia, Franciszki i Stefana Themersonów, czy powstałym w kooperacji z Franciszką Themerson dziełku Russella). Należy również podkreślić zainteresowanie dr Leleń narracją w reklamach filmowych, zapoczątkowane m.in. gdy teoretyczne kompetencje habilitantki zostały wykorzystane praktycznie przez Bayes Business School w Londynie, która wprowadziła zmiany w reklamującym uczelnię filmie, zgodnie ze wskazówkami zawartymi przez habilitantkę w wykładzie pt. „The Timeless Exigencies of Modern Storytelling: Palimpsests of Narrativity Ingrained in the Human Brain, Literature and Culture”, wygłoszonym przez nią online na zaproszenie Bayes Business School w 2021 r.

Uczestnictwo w konferencjach naukowych

Dr Leleń uczestniczyła w licznych konferencji międzynarodowych i krajowych i brała udział w organizacji konferencji i sympozjów na UWM. Po uzyskaniu stopnia doktora habilitantka aktywnie uczestniczyła w 7 zagranicznych konferencjach międzynarodowych (w tym str. 7

uczestnictwo online University of the Highlands and Islands, Lerwick, Szetlandy, Wielka Brytania, Uniwersytet Karola w Pradze, Czechy) w Austrii (2), Wielkiej Brytanii (2), Hiszpanii, Kanadzie; aktywnie uczestniczyła w 18 międzynarodowych konferencjach w Polsce (głównie w uczelni macierzystej) oraz 11 konferencjach ogólnopolskich.

Wykłady na zaproszenie

Po uzyskaniu stopnia doktora, habilitantka wygłosiła 4 wykłady na zaproszenie: Na Uniwersytecie Warszawskim, Latvia University of Life Sciences and Technologies, Jelgava, Łotwa; Management Research Workshop, Bayes Business School, Londyn, (online); University of Edinburgh, Edynburg, Wielka Brytania.

Organizacja konferencji

W okresie po uzyskaniu stopnia doktora, dr Leleń była członkinią komitetów organizacyjnych 5 konferencji międzynarodowych i ogólnokrajowych na uczelni macierzystej i 1 konferencji na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa.

II. Dorobek dydaktyczny, organizacyjny i popularyzatorski

Habilitantka posiada wszechstronne i bogate doświadczenie dydaktyczne, organizacyjne i popularyzatorskie. Na uwagę zasługuje jej aktywne i pełne pasji zaangażowanie w proces wszechstronnego kształcenia młodzieży w innowacyjnie zaprojektowanym procesie dydaktycznym oraz przez inicjowanie zajęć i projektów przyczyniających się do szerzenia dobrostanu przez literaturę i kulturę.

Dorobek dydaktyczny

Dr Leleń prowadziła zajęcia dla studentów I-go i II-go stopnia, seminaria licencjackie i magisterskie. Jej dorobek promotorski obejmuje 12 prac magisterskich i 32 prace licencjackie z zakresu literatury i filmu krajów angielskiego obszaru językowego. Habilitantka prowadziła

str. 8

wykłady kursowe ze wstępu do literaturoznawstwa; historii literatury angielskiej; wybranych zagadnień z literatury angielskiej; wykład monograficzny nt. szkół badawczych we współczesnym literaturoznawstwie. Ponadto dr Lelen stworzyła i prowadziła wykłady autorskie oparte na prowadzonych przez nią badaniach związków literatury i procesu opowiadania. Habilitantka posiada również bogate doświadczenie w prowadzeniu ćwiczeń z takich przedmiotów jak: praktyczna nauka języka angielskiego (pisanie, czytanie, konwersacje, nauczanie zintegrowane); pisanie tekstów naukowych; czytanie tekstów naukowych. Na potrzeby kierunku filologia angielska w zakresie nauczania języka angielskiego dr Lelen stworzyła autorski program nauczania ćwiczeń: literatura w nauczaniu na trzecim etapie edukacyjnym (studia II stopnia) oraz literatura w nauczaniu na drugim etapie edukacyjnym (studia I stopnia). Habilitantka prowadziła także ćwiczenia w zakresie wstępu do literaturoznawstwa; historii literatury angielskiej; wybranych zagadnień z literatury anglojęzycznej. Należy podkreślić, że uczestnicząc w stażu naukowo-dydaktycznym i w programie Erasmus+, nabyła doświadczenie w uczeniu studentów zagranicznych na Uniwersytecie w Edynburgu oraz na Latvia University of Life Sciences and Technologies w Jelgavie. Habilitantka z pasją uczestniczy jako opiekunka w działaniach koła naukowego „Studenckie Koło Inicjatyw Anglistycznych Anglo-Cooltura Juniors”, które założyła w 2014 r.

Dorobek organizacyjny

Habilitantka posiada również istotne doświadczenie organizacyjne. W latach 2015-2018 była członkinią Rady Wydziału Humanistycznego UWM. W latach 2019-2022 uczestniczyła jako członkini w pracach Wydziałowego Zespołu ds. Promocji i Wizerunku. Od początku stycznia 2023 r. do chwili obecnej jest członkiem Rady Naukowej Dyscypliny Literaturoznawstwo na UWM. Od stycznia 2023 r. pełni funkcję sekretarza *Acta Neophilologica*, czasopisma

naukowego działającego na Wydziale Humanistycznym UWM. W okresie 8.05.2023-30.09.2024 pełniła funkcję Wydziałowego Opiekuna ds. Wsparcia Psychologicznego na Wydziale Humanistycznym UWM

Dorobek popularyzatorski

Dr Lelen niezwykle aktywnie działa na polu popularyzacji wiedzy, popularyzacji nauczania języka angielskiego oraz przybliżania tematyki jej własnych badań szerszej publiczności. Opracowała i zrealizowała eksperymentalny, interdyscyplinarny, ekopoetycki teatralny program edukacji wielozmysłowej w oparciu o opowieść mówioną „RYBKA-BAJKA” w języku angielskim. Elementem promocji medialnej projektu był konkurs z nagrodami na najlepszy reportaż prasowy i radiowy dla studentów Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej. Wyłonione w drodze konkursu reportaże zostały opublikowane w Gazecie Olsztyńskiej i w Radiu Olsztyn. W latach 2014-2018 habilitantka realizowała autorski program wpływu na otoczenie społeczne przygotowując studentów Studenckiego Koła Inicjatyw Anglistycznych Anglo-Cooltura Juniors do realizacji cyklicznych warsztatów językowych „*Tell a Tale* czyli nauka przez zabawę” na rzecz uczniów przedszkoli, szkół podstawowych i ponadpodstawowych w Olsztynie i regionie. Dr Lelen wygłosiła 18 wykładów popularyzujących wiedzę na zaproszenie różnych instytucji (np. Uniwersytet Trzeciego Wieku) oraz dla studentów UWM i gości odwiedzających UWM, prowadziła literackie warsztaty edukacyjne i happeningi oraz czterokrotnie występowała w radiu. Inicjowała również wydarzenia promujące dobrostan przez literaturę i kulturę.

Wniosek

Zarówno przedstawione dwa główne osiągnięcia naukowe jak i dotychczasowy dorobek naukowy oraz planowane publikacje, jak również dorobek dydaktyczny, organizacyjny i popularyzatorski dr Halszki Lelen rokuja, że habilitantka z powodzeniem będzie nadal rozwijała swoje kompetencje naukowe i świadczą o tym, że jest przygotowana do rzetelnej

str. 10

pracy dydaktycznej ze studentami studiów pierwszego (studia licencjackie) i drugiego (studia magisterskie) stopnia; uważam, również że dr Leleń spełnia wymagania kompetencyjne i organizacyjne stawiane wykładowcom sprawującym opiekę nad studentami studiów trzeciego stopnia (studia doktoranckie). Dr Leleń jest przygotowana do podjęcie zadań i wypełnianie obowiązków wynikających z roli samodzielnego pracownika naukowego.

Poczynione w niniejszej recenzji uwagi skłaniają mnie do stwierdzenia, że dr Halszka Leleń spełnia ustawowe wymogi stawiane habilitantom (osiągnięcia naukowe dr Leleń odpowiadają wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt 2). Wobec powyższego postuluję wystąpienie do Rady Dyscypliny Naukowej Literaturoznawstwo na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie o nadanie dr Halszce Leleń stopnia doktora habilitowanego.

Zofia Kolbuszewska

Wrocław, 18. 04. 2025 r.